

Ekonomiskās krīzes sekas: Latvijas iedzīvotāju novērtējums

Inna Dovladbekova, Anželika Berķe-Berga

*Rīgas Stradiņa universitāte,
Reģionālās ekonomikas un biznesa katedra, Latvija*

Ievads. Cīņai ar ekonomisko un finanšu krīzi Latvijā tika izmantots fiskālo instrumentu klāsts, jo fiksētā valūtas kursa apstākļos, monetāro instrumentu pielietošana ir ļoti ierobežota. Kopš 2008. gada valdība realizēja ierobežojošu fiskālo politiku Laikposmā no 2009. līdz 2012. gadam tika pieņemtas sešas konsolidācijas paketes ar mērķi nodrošināt finanšu ilgtspēju vidējā termiņā. Kopumā laikposmā no 2008. gada līdz 2011. gadam ir veikti konsolidācijas pasākumi ar fiskālo ietekmi 16,6% apmērā no IKP, no kuriem 6,6% no IKP veido pasākumi budžeta ieņēmumu pusē un 10% – budžeta izdevumu pusē. Fiskālās konsolidācijas kopējais apjoms Latvijā bijis viens no lielākajiem Eiropā. Šo fiskālo pasākumu realizācija radīja līdzīgas sekas, kā valūtas devalvācija, jo būtiski samazinājās iedzīvotāju pirktpēja, kā arī importa apjomi. Taupības politikas rezultātā nabadzība kļuva par ļoti aktuālu problēmu un nabadzības riska indekss Latvijā ir viens no augstākajiem rādītājiem ES. Starp Eiropas Savienības valstīm, Latvijā saglabājas arī augstākā nevienlīdzība ienākumu sadalē.

Darba mērķis un metodes. Pētījuma mērķis – balstoties uz socioloģiska pētījuma rezultātiem, izvērtēt Latvijas iedzīvotāju viedokli par ekonomiskās krīzes pārvarēšanas pielietoto instrumentu efektivitāti un ekonomiskās krīzes sekām. Pētījums balstās uz socioloģiskās aptaujas datiem, kas tika veikta 2013. gada oktobrī. Aptaujas tehniskā informācija – Latvijas pastāvīgie iedzīvotāji vecumā no 18 līdz 74 gadiem, 1000 respondentu, stratificētā nejaušā izlase, visi Latvijas reģioni, aptaujas metode – tiešās intervijas respondentu dzīvesvietās.

Rezultāti. Pētījuma rezultāti norāda uz to, ka pastāv pretruna starp oficiālo valdības un iedzīvotāju viedokli par ekonomiskās krīzes pārvarēšanas modeļa efektivitāti.

Pētījuma rezultāti liecina par to, ka iedzīvotāji negatīvi novērtē krīzes pārvarēšanas instrumentus, norādot, ka valdība nebija spējīga efektīvi veikt savas funkcijas, īpaši sociālās aizsardzības jomā. Joprojām saglabājas problēmas darbaspēka tirgū, jo nodarbinātības politika nebija pietiekami rezultatīva. Krīze palielināja atšķirības starp cilvēkiem Latvijā ienākumu un pārticības ziņā, mazināja sabiedrības saliedētību. Kritiski tiek vērtēta fiskālā politika – pašreizējā nodokļu sistēma nav godīga, un iekasētie nodokļi tiek izlietoti nepareizi. Gandrīz puse iedzīvotāju pauž neuzticību valdības politikai ilgtermiņā, un, domājot par nākotni, cilvēki izjūt bailes, nevis cerības.

Latvija joprojām ir viena no nabadzīgākajām valstīm Eiropā. Nabadzības riskam vai sociālai atstumtībai Latvijā 2012. gadā bija pakļauti 703 tūkstoši iedzīvotāju jeb 35,2% no visiem iedzīvotājiem. 2013. gadā šis rādītājs praktiski nemainījās un sastādīja 35,1%. Ar minimālo tempu samazinās dziļai materiālajai nenodrošinātībai pakļauto iedzīvotāju skaits. Savukārt nabadzības riska indekss 2012. gadā sastādīja 19,4%, bet 2013. gadā tas pieauga līdz 21,2%. Strauji pieaudzis pensionāru nabadzības risks. 2013. gadā Latvijā bija ļoti augsts ienākumu nevienlīdzības līmenis, par ko liecina Džini koeficients – 35,5, kas ir visaugstākais ES valstīs, līdzīgi augsts Džini koeficients ir arī Bulgārijā – 35,4 un Lietuvā – 34,6. Pozitīvi vērtējams māsaimniecību ienākuma pieaugums. 2013. gadā māsaimniecību ienākumi, salīdzinot ar 2012. gadu, pieauga par 10,6%, sasniedzot 2008. gada līmeni jeb 354 *euro* uz vienu māsaimniecību. Ienākumu struktūrā joprojām vērojams augsts sociālo maksājumu apjoms. Visstraujākais ienākumu pieaugums bija trūcīgākajās māsaimniecībās un turīgākajās māsaimniecībās.

Secinājumi. Veiktais pētījums liecina par milzīgu pretrunu starp oficiālo valdības un iedzīvotāju viedokli par krīzes pārvarēšanu Latvijā. Valsts pārstāvjiem un institūcijām ir nepieciešams nopietni izvērtēt esošo situāciju, izstrādāt un realizēt krīzes pārvarēšanas negatīvo seku likvidēšanas programmas. Ja tas netiks darīts, tad arvien vairāk palielināsies plaša starp valsts sektoru un iedzīvotājiem, kas var izraisīt nevēlamu sociālo spriedzi.

Pētījumu atbalsta RSU finansētais projekts “Krīzes pārvarēšana Latvijā: ekonomiskie, sociālie un komunikācijas aspekti”.